

MECHELEN, PALEIS VAN MARGARETA
VAN OOSTENRIJK

GUNTER HAUSPIE 20 ROUTES LANGS HISTORISCHE PLEKKEN

Wandelen & Fietsen

DOOR
DE

Geschiedenis VAN Vlaanderen

MET FOTO'S VAN KOEN DE LANGHE

Lannoo

Inhoud

(1ste eeuw–1302)

Het begin

Tongeren	— 10
Landen	— 28
Leuven	— 42
Nieuwpoort	— 60
Borgloon	— 82
Kortrijk	— 100

(1345–17de eeuw)

De bloei

Gent	— 118
Brugge	— 138
Mechelen	— 154
Antwerpen	— 174

(1605–1789)

De stagnatie

Scherpenheuvel	— 194
Hulst	— 212
Noordpeene	— 228
Turnhout	— 244

(1830–1963)

Vlaanderen in België

Brussel	— 262
Temse	— 282
La Louvière	— 300
Oudenaarde	— 320
Diksmuide	— 338
Voeren	— 356
register	— 373
fotoverantwoording	— 376

BRUGGE, PRINSELIJK BEGIJNHOF
TEN WIJNGAERDE

De geschiedenis van Vlaanderen

Flaumaz. Modder, vloed, stroming. Dat oud-Germaanse woord zou aan de oorsprong liggen van het toponiem 'Vlaanderen', het land van de Vlamingen. Dat klinkt logisch. Het oerland van Vlaanderen was ooit een modderige landstrook aan de brokkelige Noordzeekust. Voortdurend overstroomde het met zeewater. De eerste bewoners waren het gewend om te leven met deze grillen van de natuur. En telkens opnieuw moesten ze proberen om in dat gebied een nieuw leven op te bouwen.

Vandaag is Vlaanderen een welvarende regio, die een veel ruimer gebied beslaat dan de oppervlakte van het gelijknamige graafschap in de middeleeuwen. Het verleden is dan ook geen gestolde realiteit. Het is slechts een tijdelijke toestand, die in zich de verklaring draagt waarom de zaken gelopen zijn zoals wij die nu kennen. Elk **scharniermoment** in de geschiedenis van Vlaanderen is een begin van een **nieuwe periode**. Met nieuwe hoofdrolspelers, nieuwe inzichten, nieuwe ambities, nieuwe hoop. Zo is Vlaanderen vandaag het resultaat van zowel gewilde als gedwongen keuzes van vele voorgaande generaties.

Wandelen en fietsen door de geschiedenis

Dit boek is een poging om een aantal van die **ankerpunten** in de pakweg **tweeduizendjarige geschiedenis van het huidige Vlaanderen** bijeen te puzzelen. Het is geen zuiver historisch werk. Het streeft ook niet naar volledigheid.

In twintig tochten wil dit boek de lezer vooral verleiden om op pad te gaan en **sporen** van het oude en nieuwe Vlaanderen te **ontdekken**, te voet of met de fiets. Van Frans-Vlaanderen tot het oude Land van Loon. Van de machtige Vlaamse steden tot de grauwe Vlaamse migrantenwijken in Wallonië.

Vier thematische delen

De **geschiedenis van Vlaanderen** wordt in vier grote chronologische thema's toegelicht. In **Het Begin** krijgt Vlaanderen vorm. De eerste bewoners leveren vooral een strijd. Een strijd met het zeewater, maar ook met de Noormannen en de Romeinen. Wanneer die strijd gestreden is, treedt **De Bloei** op. Het graafschap Vlaanderen, met haar voorname steden, wordt een van de vooraanstaande regio's in Europa: op economisch, politiek, geestelijke en artistiek vlak.

In de loop van de 16de eeuw begint de motor te sputteren en volgt **De Stagnatie**. Het strategische Vlaanderen wordt steeds vaker een speelbal tussen grote mogendheden. De Nederlanden geraken verdeeld. Vlaanderen speelt de pioniersrol, die het eeuwenlang op diverse vlakken opnam, kwijt. Na het ontstaan van het overwegend Franstalige België eist **Vlaanderen in België** een volwaardige plaats op. Ook dat duurt zijn tijd, maar vandaag is Vlaanderen een zelfbewuste regio, die zich uitstrekt van de Noordzee tot de Maas, met een verregaande autonomie.

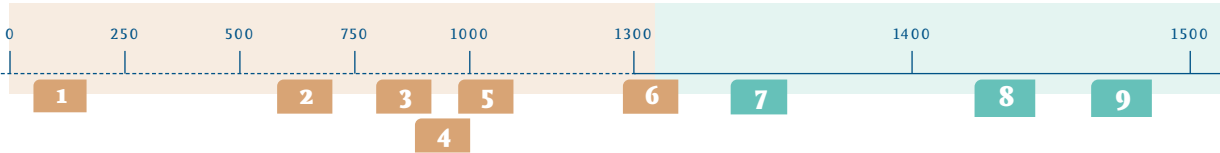
En ook dat zal uiteindelijk een momentopname blijken. In het heden liggen de kiemen van het Vlaanderen van morgen. Als de geschiedenis van Vlaanderen én dit boek één inzicht verschaffen, dan is het dit wel: het verhaal van Vlaanderen is nog lang niet volledig verteld.

Het begin

De bloei

1STE EEUW

1 **Tongeren**

Gallo-Romeinse sporen zoeken in de stad van Ambiorix — **10**

7DE EEUW

2 **Landen**

Speuren naar het begin van Europa in het land van de hofmeiers — **28**

891

3 **Leuven**

Op zoek naar Vikingsporen aan de Dijle — **42**

10DE EEUW

4 **Nieuwpoort**

Een eeuwenlange strijd tegen het zeewater — **60**

11DE EEUW

5 **Borgloon**

Een aparte regio met de blik naar het oosten — **82**

1302

6 **Kortrijk**

De Guldensporenslag, veel meer dan een gewonnen militaire strijd — **100**

1345

7 **Gent**

Een opstandige textielstad — **118**

15DE EEUW

8 **Brugge**

Terug naar de Gouden Eeuw van het graafschap Vlaanderen — **138**

1473

9 **Mechelen**

Voor even de hoofdstad van de Nederlanden — **154**

16DE-17DE EEUW

10 **Antwerpen**

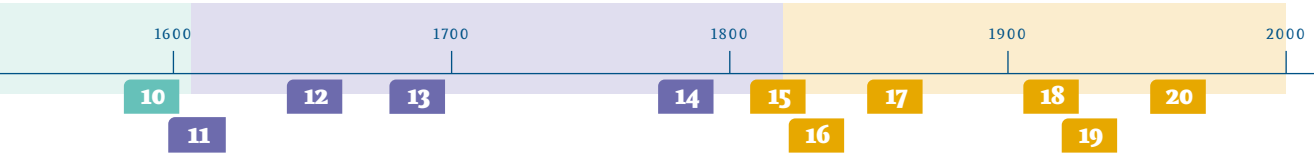
Schilders aan de Schelde — **174**

De stagnatie

Vlaanderen in België

- 11** 1605 **Scherpenheuvel**
Maria verjaagt de protestanten — **194**
- 12** 1648 **Hulst**
De scheiding van de Nederlanden — **212**
- 13** 1677 **Noordpeene**
Door het slagveld bij de Peenebeek in Frans-Vlaanderen — **228**
- 14** 1789 **Turnhout**
Waar de Brabantse Omwenteling begon — **244**

- 15** 1830 **Brussel**
Een hoofdstad met Vlaamse wortels — **262**
- 16** 1839 **Temse**
Langs de Schelde, de Vlaamse levensader — **282**
- 17** 19DE EEUW **La Louvière**
In het spoor van de Vlaamse arbeidsmigranten in Wallonië — **300**
- 18** 1913 **Oudenaarde**
De wieg van de koers in Vlaanderen — **320**
- 19** 1914–1918 **Diksmuide**
Langs de slagvelden van den Grooten Oorlog — **338**
- 20** 1963 **Voeren**
De taalgrens wordt vastgelegd — **356**

WANDELEN EN FIETSEN DOOR DE GESCHIEDENIS VAN VLAANDEREN

HET BEGIN

1STE EEUW

Gallo-Romeinse sporen zoeken in de stad van Ambiorix

Tongeren 🚶

12

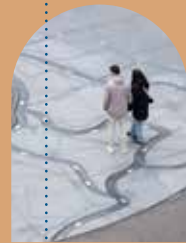

7DE EEUW

Speuren naar het begin van Europa in het land van de hofmeiers

Landen 🚶

28

891

Op zoek naar Vikingsporen aan de Dijle

Leuven 🚶

42

Vlaanderen doet zijn intrede in de geschreven geschiedenis met de Romeinen. In de 1ste eeuw v.Chr. bereikt het leger van Caesar het Gallische gebied dat we vandaag kennen als Vlaanderen. De latere Vlamingen voeren niet alleen een strijd met de Romeinen. In de 9de eeuw krijgen ze te kampen met invallen van de Noormannen vanaf de Noordzee. Ook het zeewater zelf baart hen kopzorgen. Geregeld wordt het op zee gewonnen land opnieuw verzwolgen door de golven. Alleen door hardnekkig te volharden, eisen de inwoners van het vlakke land aan de Noordzee hun plaatsje in de geschiedenis op.

800 900 1000 1100 1200 1300 1400 1500

10DE EEUW

Een eeuwenlange strijd tegen het zeewater

Nieuwpoort 🚲

60

11DE EEUW

Een aparte regio met de blik naar het oosten

Borgloon 🚲

82

1302

De Guldensporenslag, veel meer dan een gewonnen militaire strijd

Kortrijk 🚶

100

AMBIORIX STAAT CENTRAAL OP DE TONGERSE GROTE MARKT.

Tongeren

HET BEGIN

1

Gallo-Romeinse sporen zoeken in de stad van Ambiorix

In de 1ste eeuw voor Christus doet het gebied dat we vandaag als Vlaanderen kennen zijn intrede in de geschreven geschiedenis. De primeur is voor de Romeinse veldheer Julius Caesar. Die brengt in zijn dagboeken verslag uit over zijn oorlogen in Gallië en zijn wedervaren met de stammen die er leefden. Caesar maakt ook melding van het Romeinse legerkamp *Atuatuca*. Dat lag mogelijk op dezelfde locatie waar zich vervolgens de Gallo-Romeinse nederzetting *Atuatuca Tungrorum* ontwikkelde. Eeuwen later kennen we die plek als Tongeren. Hoewel de stad na haar ontstaan voortdurend nieuwe bouwfases doormaakte, bleven er toch behoorlijk wat restanten uit dat oudste verleden bewaard. Deze wandeling voert je mee naar het Gallo-Romeinse Tongeren.

Van Belgae tot Gallo-Romeinen

1STE EEUW NA CHRISTUS

Oorlogsverslag van Caesar

In de 1ste eeuw voor Christus wordt het huidige Vlaanderen bewoond door Gallische stammen. In het westen leven de **Menapiërs**, in het oosten de **Eburonen** en tussen beide de **Nerviërs**.

ROMEINSE WEGENKAART WAAROP TONGEREN, ATUACA, VERMELD STAAT.

Politiek vormen die Galliërs geen eenheid. Met de regelmaat van de klok voeren ze oorlog met elkaar.

Echt veel weten we niet over die Gallische stammen. De Galliërs kenden geen schrift. Er zijn bijgevolg geen Gallische geschreven bronnen overgeleverd. Maar er bestaan wel **Romeinse teksten**.

Vanaf 58 voor Christus heeft Julius Caesar, in die periode proconsul, zijn zinnen gezet op de verovering van Gallië. De Romeinse veldheer schrijft in zijn boek *Commentarii de Bello Gallico* uitgebreid over zijn expeditie én over de volkeren met wie hij te maken krijgt. Zo duiken in die geschiedschrijving ook de Gallische stammen op die wonen in het gebied dat later Vlaanderen zal worden.

De dappersten

Caesar noemt de stammen die leven in het gebied tussen de Noordzee, de Seine en de Rijn de 'Belgae'. Het gebied waar hij deze Belgae situeert, is veel ruimer dan het huidige België. Caesar vermeldt dat hij zijn legerkamp in **Atuatuca** had opgetrokken. Het is de proconsul zelf die noteert dat deze plek voordien de hoofdplaats van de Eburonen was. Historici zijn het er niet over eens waar Atuatuca precies gesitueerd moet worden.

In 57 voor Christus verenigen de Belgae zich in hun verzet tegen de Romeinen. Slechts met veel moeite krijgt Caesar de Gallische krijgers onder de knoet. Hij noteert vervolgens in zijn memoires de legendarische zin: *van alle Galliërs waren de Belgae de dappersten*. Op de landdag in 54 voor Christus legt Caesar de aanwezige Gallische koningen een **nieuwe belasting** op. Dit leidt tot een **opstand**. In de buurt van Atuatuca verslaan de Belgae onder aanvoering van Ambiorix, de leider van de Eburonen, een volledig Romeins legioen. Caesar keert daarop terug met een overmacht van negen legioenen om

AMBIORIX VECHT TEGEN EEN ROMEINS LEGIOEN, SCHILDERIJ VAN KAREL DE KESEL, CA. 1860

de Eburonen nagenoeg uit te roeien. In hun plaats komt een Germaanse stam het gebied bewonen, de **Tungri**. Zij geven vervolgens hun naam aan de stad Tongeren.

Gallo-Romeinen en Tongeren

Na de verovering door Julius Caesar zal Vlaanderen enkele eeuwen onder Romeins gezag leven. Tijdens deze Gallo-Romeinse periode **assimileren de Romeinse en de Gallische cultuur**.

Een van de belangrijkste steden uit die tijd in onze contreien was Tongeren. Dat leidt men onder andere af uit de vele Gallo-Romeinse relictten die er de voorbije eeuwen zowel boven als onder de grond aangetroffen zijn.

De Latijnse naam Atuatuca Tungrorum betekent letterlijk 'vesting van de Tungri'. De vele archeologische vondsten tonen aan dat **Tongeren** – zeker in de eerste eeuwen na onze

tijdrekening – een belangrijke plek was. Dit wordt bevestigd door het feit dat de stad volledig omwals was. Getuige hiervan de nog gedeeltelijk bewaarde stadswal uit de 2de eeuw. Of Tongeren ook het Atuatuca was waar Caesar over schreef, is echter onzeker.

Vanaf de 3de eeuw **brokkelt de macht van de Romeinen af**. Germaanse stammen voeren almaar vaker raids uit. Met de val van het West-Romeinse Rijk in 476 is het liedje van de Romeinen definitief uitgezongen. De Salische Franken nemen onze gebieden in. Uit hun nakomelingen zal de Merovingische en Karolingische dynastie naar voren treden en er enkele eeuwen de scepter zwaaien.

01

02

03

04

05

06

07

08

Wat je niet mag missen

- 01 Uitzicht op Tongeren van bij de silexstenen Romeinse stadsmuur.
- 02 De Moerenpoort is de enige overgebleven middeleeuwse stadspoort van Tongeren.
- 03 Op een van de hoogste punten van Tongeren lag een machtig tempelcomplex. Het heiligdom van 77 bij 130 meter was op een kunstmatig terras gebouwd.
- 04 De goudschat van Heers.
- 05 Een gargouille van de Tongerse Onze-LieveVrouwebasiliek.
- 06 De zondagse antiek- en brocantemarkt in Tongeren.
- 07 Het goed bewaarde Sint-Catharinabegijnhof is een van de oudste begijnhoven in Vlaanderen.
- 08 De prachtige romaanse kloostergang maakt deel uit van het Teseum Tongeren.
- 09 Bewonder deze mozaïekvloer in het Gallo-Romeins Museum van Tongeren.

09

Natuurreservaat
Spoorwegzate

Mulken

E

Pliniuspark

Betho

Beukenberg

Koninksem

Offelken

Tonger

HASELSTEENWEG

N20

N730

55

MULKERWEG

F

CESARLAAN

LEGOENENLAAN

5

BEUKENBERG-
WEG

D

WATERTOREN-
STRAAT

KEYERSSTR.

PLINIUS-
WAL

GROTE
MARKT

ST.-TRUIDERSTR.

GRAAN-
MARKT

SCHUTTERS-
GANG

ELFDE-NOVEMBERWEG

MAASTRICHTERSTR.

A

C

2

REPENSTRAAT

SINT-TRUIDERSTEENWEG

N79

N69

ROMEINSE KASSEI

LUIKERSTEENWEG

R72

Jeker

Jeker

Oude Jeker

1 ST.-CATHARINA STRAAT
2 VRIJTHOF

AFSTAND

7,9 KM

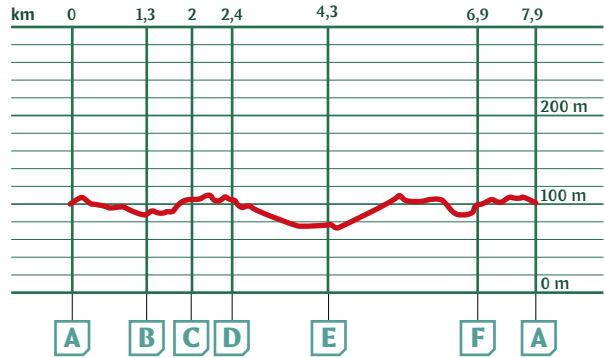
ONVERHARD

0%

MOEILIJKHEID

1

HOOGTE

REFERENTIEPUNTEN

Vertrek **A** Via Julianus (Visit Tongeren-Borgloon)

1,3 km **B** Moerenpoort

2 km **C** Vrijthof

2,4 km **D** Albertwal

4,3 km **E** Pliniusbron

6,9 km **F** Trap in de Cesarlaan

7,9 km **A** Via Julianus

0 m 150 m

750 m